Valtakunnanvoudinkanslia 30.4.2024 UOL/1307/2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

VNS 2/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028 todetaan pyydettynä lausuntona ulosottotoimen osalta kunnioittaen seuraavaa.

Ulosottotoimen tilannekuva

Ulosottolaitos on hoitanut pitkällä aikavälillä talouttaan vastuullisesti ja kehittänyt toiminnan laatua ja tehokkuutta. Näillä toimilla Ulosottolaitoksella on siirtyviä määrärahoja noin 25 miljoonaa euroa. Kehysmäärärahojen suunnittelussa siirtyvät on otettu huomioon. Nykyisellä menotasolla niiden käyttö tasapainottaa alijäämäistä budjettia vielä kehyskauden ajan, mikäli kaikki suunnitellut säästötoimet saadaan toteutumaan.

Pakoteasioiden hoitaminen vie nykyisiä resursseja siten, että osa harmaan talouden torjuntaan ja rikoshyödyn poisottamiseen liittyvistä tehtävistä uhkaa jäädä hoitamatta.

Ulosottolaitos toteutti noin kolme vuotta sitten mittavan organisaatio-uudistuksen. Ulosottolaitoksen henkilöstön määrä on sen myötä vähentynyt noin sadalla henkilötyövuodella verrattuna vuoteen 2014. Samalla ajanjaksolla Ulosottolaitoksen tehtävät ovat lisääntyneet lainsäädännön vaatimusten ja uusien tehtävien myötä. Lainsäädännön lisääntyneistä vaatimuksista esimerkkeinä ovat tietosuojaan ja saavutettavuuteen liittyvät tehtävät.

Postiosoite / **Postadress**: PL 2, 00067 Ulosottolaitos
Asiakaspalvelu / **Kundtjänst**: 029 565 8800
E-mail / **E-post**: hallinto.uo@oikeus.fi
Verkko-osoite / **Webbadress**: ulosottolaitos.fi

Ulosottolaitos on lisännyt yhteistyötä muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tuottamalla velallisten taloudellista ohjaamista ja ennakollista talousneuvontaa. Näillä toimilla toteutetaan hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita, joilla puututaan ennakollisesti ylivelkaantumiseen.

Jäljempänä on kuvattu Venäjän vastaisten pakotteiden vaikutusta Ulosottolaitoksen työmääriin.

Ulosottoon tulevien asioiden tai velallisten määrissä ei ole tapahtunut viime vuosina suuria muutoksia. Vuonna 2023 toteutetut suojaosuuksien korotus ja vapaakuukausien määrän lisääminen ovat odotetusti pienentäneet ulosottokertymien määrää. Perintätulos on tästä huolimatta pysynyt korkealla tasolla.

Työmäärään on tuonut merkittävän lisän kiinteistöjen ja asunto-osakkeiden realisointipyyntöjen määrän kasvu. Ulosottomenettelyyn päätyvät usein kohteet, joita ei ole ollut mahdollista myydä vapaaehtoisilla kaupoilla. Kohteet ovat alueilla, joissa kohteiden hinnat ovat painuneet erittäin alhaiselle tasolle, jolloin viranomaismyynnit usein vaativat useita myyntiyrityksiä.

Ulosottotoimen talousnäkymät kehyskaudella

Ulosottolaitoksen talousnäkymät ovat kaksijakoiset. Ulosottolaitos on hoitanut talouttaan vastuullisesti ja toteuttanut mittavia uudistuksia. Tietojärjestelmähankkeet ovat onnistuneet poikkeuksellisen hyvin sekä toiminnallisuuden että määrärahojen käytön riittävyyden osalta.

Tietojärjestelmähankkeiden toteuttamiseen on kuitenkin tullut viiveitä järjestelmätoimittajien asiantuntijapalveluiden saatavuuden takia. Hankkeille tarkoitettuja varoja ei tämän vuoksi ole täysimääräisesti kulutettu. Vastuullisen taloudenhoidon ja säästyneiden kustannusten

lopputuloksena on tilanne, jossa Ulosottolaitoksella on siirtyviä varoja suhteellisesti paljon.

Menokehykset sisältävät kehyskaudella pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisia tuottavuustoimenpiteiden kautta saavutettavaksi arvioituja säästöjä yhteensä yli kymmenen miljoonaa euroa. Toisaalta kehyksiin on myös sisällytetty hallitusohjelman mukaisesti oikeudenhoidon resurssien vahvistamiseksi kohdennetut erät, joista kehyskaudelle kohdentuu yhteensä kymmenen miljoonan euron yhteissumma. Hallitusohjelman mukainen oikeudenhoidon resurssien lisäys täten ainoastaan turvaa Ulosottolaitoksen nykyiset resurssit.

Annetut kehykset eivät sisällä lisärahoitusta toimitilavuokrien indeksikorotuksista aiheutuviin lisäkustannuksiin. Vuokrien nousu realisoituu toimitilakustannuksiin kumulatiivisesti. Kehyskauden 2025–28 osalta toimitilavuokrien indeksikorotusten yhteenlaskettu arvio on noin kolme miljoonaa euroa. Vuokratason kehitys nykyisellä toimipaikka-verkostolla ilman niihin osoitettua lisärahoitusta vähentää merkittävästi varsinaiseen toimintaan käytettävissä olevaa rahoitusta.

Ulosottolaitoksen vuotuiset toimitilavuokrakustannukset ovat vajaat yhdeksän miljoonaa euroa sisältäen vuokrien indeksikorotusarviot. Hallitusohjelman tuottavuusvaateiden mukaisten tavoiteltavien toimitilasäästöjen osuudeksi on kehyksissä arvioitu noin puoli miljoonaa euroa vuosittain 2025–2026 sekä hieman yli miljoona euroa vuosittain 2027–2028. Toteutuessaan toimitilakustannusten sopeuttaminen alentaa vuosittaiset toimitilavuokramenot kehyskauden lopulla kahdeksan miljoonan euron tuntumaan.

Ulosoton tietojärjestelmä on otettu käyttöön 20 vuotta sitten. Jatkuvalla kehittämistyöllä se on pysynyt luotettavana ja käyttökelpoisena tähän saakka. Sen elinkaari on kuitenkin päättymässä ja korvaavan tietojärjestelmän suunnittelu ja hankintavaihtoehtojen selvittäminen on aloitettu. Uuden tietojärjestelmän kustannukset tulevat olemaan

merkittäviä. Tähän tulee varautua, kun hankkeen aikataulu ja kustannusarvio alkavat tarkentumaan.

Ulosoton toimet talouden tasapainottamiseksi

Digitalisaatio ja sähköinen asiointi

Työmenetelmiä on kehitetty organisaatiouudistuksella ja tietojärjestelmää on automatisoitu. Tämä on mahdollistanut tuloksellisen työn sekä edellä kuvattujen uusien tehtävien hoitamisen pienentyneellä henkilömäärällä.

Ulosoton asiakkaita, sekä hakijoita että velallisia, palvellaan pääosin sähköisten palveluväylien kautta. Samalla myös henkilökohtainen asiointi puhelimitse, sähköpostilla, kirjeitse tai toimipaikoissa on edelleen mahdollista. Ulosotto on ollut valtionhallinnossa edelläkävijä digitaalisen viranomaisviestinnän kehittämisessä. Vaikka pääosa viestinnästä tapahtuukin sähköisesti, ulosottomenettelyyn ja ulosoton velallisasiakkaisiin liittyvää viestintää tapahtuu edelleen perinteisen postin välityksellä.

Postitusmäärien vähenemisestä huolimatta postimaksut ovat nousseet vuoden 2014 2,8 miljoonasta eurosta vuoden 2023 4,4 miljoonaan euroon ilman, että niihin on saatu kompensaatiota. Sähköiseen asiointiin on panostettu voimallisesti, mutta postikulujen merkittävä alentaminen suunnitellusti on paljolti riippuvainen siitä, miten pääministeri Orpon hallituksen hanke digitaalisten palveluiden ensisijaisena viranomaisasiointikanavana toteutuu.

Toimipaikkaverkosto

Ulosottolaitos tekee tulossopimuksen mukaista selvitystä toimipaikkaverkostosta. Toimipaikkaverkostoa sekä toimitilojen käyttöä on tarkasteltava nyt uudelleen, koska työskentely muuttui merkittävällä tavalla korona-aikana. Etätyön ja lähityön suhde muuttui ja toimipaikkojen

käyttöasteet ovat olleet alhaisia. Käyntiasiakkaiden määrät ovat vähentyneet.

Toimipaikkaverkostoa koskevan suunnitelman on määrä valmistua vuoden 2024 alkupuoliskolla ja sen myötä Ulosottolaitoksen toimipaikkoja esitetään vähennettäväksi. Tästä saatavan säätövaikutuksen määrä tarkentuu selvityksen valmistuessa.

Venäjä – Ukraina -tilanteen vaikutus Ulosottolaitoksen työmääriin

Venäjän vastaiset pakotteet työllistävät Ulosottolaitosta huomattavasti. EU:n arvion mukaan pakotteet jatkuvat vielä vuosia ja aiheuttavat lisääntyvää työtä jäsenmaissa. Erityistäytäntöönpanon yksikön 58 henkilötyövuodesta noin 14 toimii tällä hetkellä pakotteisiin liittyvässä tutkinnassa.

Pakotetoimintaan ei kohdennettu lisärahoitusta vuosille 2024 tai 2025, joten pakotetoiminnan kustannukset joudutaan kattamaan ns. normaalin toiminnan rahoituksesta. Vuodelle 2024 on pakotetoiminnan kustannuksiin arvioitu rahoitustarpeeksi n. 1,5 miljoonaa euroa.

Ulosottolaitoksen erityistäytäntöönpanoyksikön toiminnalla on merkittävä rooli myös rikosvastuun toteuttamisessa muun muassa hankkimalla takaisin tuomittua rikoshyötyä. Erityistäytäntöönpanon voimavaroista neljännes on poissa normaalista toimintayksikön työstä. Tämä tulee väistämättä vaikuttamaan yksikön perustyöhön, eli rikosvastuun toteuttamiseen ja tuomitun rikoshyödyn pois hankkimiseen.

Ulosottolaitoksen merkitys julkishallinnon rahoitukselle

Ulosottolaitoksen perintätuloksesta kertyy yhteiskunnalle vuosittain veroina, muina julkisoikeudellisina asioina ja sakkoina noin 350–400 miljoonaa euroa, joka vastaa noin 35 % perimistuloksesta.

Ulosottolaitos kerää toiminnastaan lailla säädettyjä ulosottomaksuja, jotka tilitetään kokonaisuudessaan valtiolle. Maksullisen toiminnan tuotot vuonna 2023 olivat 88,6 miljoonaa euroa. Tämä vastaa noin 80 % Ulosottolaitoksen kaikista toimintamenoista.

Mittavista menosopeutuksista huolimatta toiminnan rahoitus on kehyskaudella vuosittain alijäämäinen. Edellä kuvattujen säästötavoitteiden toteutuminen on välttämätöntä. Ilman merkittävää menojen karsimista siirtyvien erien osuus kuluisi kokonaisuudessaan loppuun vuoden 2028 kuluessa.

Säästö henkilöstöstä merkitsisi heikkenevää oikeusturvaa sekä laadun ja tuloksen laskua ulosottomenettelyssä.

Valtiolle se voisi merkitä myös fiskaalista tappiota, sillä prosentti-yksikönkin lasku ulosoton tuloksessa pudottaa julkiselle sektorille tilitettävää määrää arviolta noin 5 miljoonalla eurolla.

Veikko Minkkinen
valtakunnanvouti